

DİSİPLİNLERARASI SÜREÇ BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ HEYKEL SANATININ PLASTİK DİL OLARAK KULLANILMASI

Arş. Gör. Dr. Tülay ÖZKUL*

Öz: İnsanlık tarihinde ve onun tüm kültürel dinamikleri kapsamında öncül bir etkiye sahip olan sanat ve sanat üretimleri, zaman içinde değişen çağın koşullarına ve toplumsal dinamiklere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde çağlar ve dönemler boyunca hakkında farklı tanımlar yapılan sanatsal üretime dair katı sınırlar özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ortadan kalkmaya başlamıştır.

Plastik sanatların alanları içerisinde yer alan tüm disiplinlerin kendi içinde ve diğer fen ve sosyal bilimler dahil olmak üzere teknolojiyi de kucaklayan disiplinlerin birbirleri ile etkileşimi içinde disiplinlerarası süreci barındırır. Plastik sanatların bir dalı olan ve en yalın tanımlamayla hacim sanatı olarak değerlendirilen heykel sanatı ve bu alanın özgün üretimleri çağın getirdiği değişken dinamikler bağlamında diğer disiplinler ile malzeme, teknik, anlam, biçim, imge vb. birçok alanda karşılıklı etkileşim içerisindedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde temelleri özellikle 1960-70'lere tarihlenen genel sanat anlayışının yanı sıra özelde heykel sanatı yeni bir ifade olanağı kazanmıştır. Heykel sanatında geleneksel malzeme, konu ve sergileme alanlarının dışında yeni ifade olanakları ve arayışları söz konusu olmuştur. Çağdaş heykel sanatında disiplinlerarası süreç kapsamında alternatif malzemelerin plastik bir dil oluşturması süreci ve sonucu bağlamında, hem sanatçı hem de izleyicinin aşına olduğu düşünce kalıplarını değiştirmek ve yeni ifade olanaklarına izin vermek ana itki olarak değerlendirilmektedir.

Bu araştırma kapsamında; plastik sanatlardaki disiplinlerarası etkileşimin bir sonucu olarak çağdaş heykel sanatına yansıyan değişim süreci genel olarak Tomas Saraceno, Yayoi Kusama, Jean Dubuffet ve Server Demirtaş'a ait olan üretimler üzerinden değerlendirilmesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Heykel, Disiplinlerarası Sanat, Alternatif Malzemeler.

THE USE OF CONTEMPORARY SCULPTURE AS A PLASTIC LANGUAGE IN THE CONTEXT OF INTERDISCIPLINARY PROCESS

Abstract: Art and art productions have a priori influence in the history of humanity and all of its cultural dynamics, evident in their reflection on the changing age and social dynamics. In this context, strict boundaries regarding artistic production began to disappear, especially since the second half of the 20th century.

It contains the interdisciplinary process in all disciplines within the fields of plastic arts and in the interaction of disciplines embracing technology including other physical and social sciences. Sculpture, as art of volume in its simplest definition have mutual interaction in many areas with other art disciplines and materials, techniques, meanings, forms, images within the context of the changing dynamics brought about by the era. From this perspective, in addition to the general understanding of art whose foundations date back to 1960-70s, sculpture gained a new expression. In addition to traditional materials, subjects and exhibition areas, new expression opportunities and quests were introduced in the field of sculpture. Within the context of the interdisciplinary process in contemporary sculpture the main impulse can be considered as changing the thought patterns familiar to both the artist and the audience and allowing new expression opportunities.

* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Heykel Bölümü.

Within the scope of this research; as a result of interdisciplinary interaction in plastic arts, as the state of change wave in reflection to contemporary sculpture will be generally evaluated through the productions of Tomas Saraceno, Yayoi Kusama, Jean Dubuffet and Server Demirtaş.

Keywords: Vygotsky, Piaget, Cognitive Development, Socialization, Dialectic, Determinism

Giriş:

Zamansal süreç içerisinde değerlendirildiğinde özellikle bilimsel ve teknolojik koşullara paralel olarak değişen çağdaş sanat üretimleri hem sanatçı hem de izleyici için yeni çoğaltım ve sergileme pratiklerine olanak sağlamaktadır. Bu süreç tartışmalı bir duruma da işaret etmesinin yanı sıra sanatçı üretiminin anlamı, kapsamı ve değeri bağlamlarında muğlak sınırlara sahip olan alanlar ortaya çıkarmıştır.

Lynton (2015) çağdaş sanatta sanatçı ve izleyici bağlamında tekrar tekrar sorgulanan süreci şöyle değerlendiriliyordu;

1960 ve 1970’li yıllarda sanatın sırtında taşıdığı iki yük vardı: Batılı insanın; hem kendi toplumu ve yaşadığı dünyanın değerlerini sorguya çekmesi; hem de geçmiş sanatın dayanıklılığı ve sınırlamalarının geniş ölçüde bilincinde olması. Bu yılların sanat anlayışı bu iki kutup arasında gidip gelmiştir. Bu alanın bir ucunda o sırada var olan sanat kategorilerine bağlı olarak güzel ve anlamlı sanat yapıtları yaratmaya çalışan sanatçılar vardı. Buna Matisse geleneği diyoruz. Öteki uçta ise sanatı sorguya çekmek, sanatın dünyada ki yeri ve rolü hakkında geleneksel olmayan hoşgörüyü meydan okumak için çeşitli araçlardan yararlanan sanatçılar yer alıyordu. Buna da Duchamp geleneği adını veriyoruz (Lynton, 2015, 300).

Bu süreç Atakan’a göre (2008) özellikle sanatçı ve izleyici ilişkisinin yanı sıra yeni anlam ve sorgulama olanaklarını da içinde barındırmaktadır. Atakan bu süreci şöyle özetler;

1960 ve 70’lerde üretilmiş olan önemli sanat yapıtlarının sadece formalist biçimciliğe karşı bir tepki olmanın aksine aynı zamanda Minimalist’ler’in, Yeni-Dadacı ve Pop sanatçıların da o güne dek kabul gören önermeleri sorgulayan kemikleşmiş yapıtlarının devamı niteliğindedir. Eylemler, Yoksul Sanat, Vücut Sanatı, Kavramsal sanat, Yeryüzü Sanatı, Fluxus, Oluşumlar, Gösteri Sanatı ve Süreç Sanatı gibi başlıklar altında sınıflandırdığı sanatçılar, resim ve heykel disiplinlerine karşı farklı yöntem ve malzemeler önermelerinin yanı sıra sanatçı ve izleyici rolü ile sanat nesnesi yeniden şekillenirken diğer yandan sanatın tanım aralığını da genişletmişlerdir (Atakan, 2008, 9).

Çağdaş sanat anlayışı ile birlikte yeni ifade olanaklarını ve sorgulamaları da içinde barındıran çağdaş heykel sanatının oluşturduğu plastik dil yeni ifade olanakları ve alternatif malzeme kullanımı ile çeşitlenerek tekrar tekrar oluşturulmuştur.

1. Disiplinlerarası Sanat:

Plastik sanatlarda geliştirilen disiplinlerarasılık kavramı ve bu kavramın anlamsal sürecinin sanat tarihi bakımından en dikkat çekici örneklerinden biri de onlarca bilim alanının kurucusu olarak kabul edilen Leonardo da Vinci'nin sayısız mekanik, tıbbi, artistik vb. çizimleri ve modelleri üzerine odaklanmaktadır (Özel, 2007, 2).

Yaşamı ve projeleri 500 yıl öncesine tarihlenen Leonardo da Vinci'nin sanatsal ve bilimsel yaşamının bir uzantısı ya da yansıması olarak günümüzde yaşadığı dönemlere sıra dışı çalışmalarıyla damgasını vuran sanatçılar özellikle, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri de harmanlayarak sanatsal üretimlerinde yeni ifade olanaklarını zorlamışlardır.

Özellikle 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren 1960'lı yıllar arasında geleneksel/köktenci sanata karşı çıkılmasının temelinde 20. Yüzyıl sanatını yeniden şekillendiren Dadacılar ve Duchamp yer almaktadır. Duchamp, sanatta geleneksel tabuları ready made'leri ile yıkarak, günlük kullanım nesnelerinin dolaşıma girmesine neden olmuş, bu sebeple de bağlam, içerik ve biçim yeniden gündeme getirilmiştir. Sanata ve gelenekselliğe karşı bir karaktere sahip olan kolaj, asamblaj ve fotomontaj gibi üretim yöntemleri ağırlık kazanmıştır (Akgün, 2012, 24 ve 57).

19. yüzyılda içinde yaşanan kaotik olaylar birçok alanda olduğu gibi sanat alanında da tetikleyici rol üstlenerek değişime neden olmuştur. Güncel olaylar karşısında sanat alanında dönemin sanatçıları diğer disiplinler ile bir araya gelerek ortak üretimler gerçekleştirmiştir. Süreç içerisinde sanatçının üretimlerinin temelini yerleşen disiplinlerarası yaklaşımlar, sanat disiplinlerinin iç içe geçmesine neden olmuş, sanatın merkezi formalist biçimcilikten içeriğe doğru kaymaya başlamıştır.

Bu önem özellikle bilimsel gelişmelere paralellik gösteren yeni teknolojilerin ortaya çıkması, yeni sektörlerin oluşmasını olanaklı kılarken aynı zamanda teknik yaklaşımlar ve malzeme yelpazesi giderek genişleyerek birçok sanat disiplinini etkileyerek, disiplinler arasındaki sınırların ortadan kalkmasına ve disiplinlerin birbirlerine doğru kaymalarına neden olmuştur. Değişen sanat anlayışı sayesinde bilim ile birçok ortak payda da buluşarak, yeni alanların doğmasını sağlamıştır. Sanat-bilim etkileşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkan sanat sosyolojisi, sanat psikolojisi, sanat felsefesi, estetik, sanat tarihi ve arkeoloji gibi disiplinler sanat olgusunu farklı açılardan ele alarak değerlendirmektedirler (Özel, 2007, 26-27).

Sanat, bilim ve teknoloji yakınlaşmalarının disiplinlerarası süreç kapsamında değerlendirilmesi, sanatçı açısından sürekli değişim içerisinde olan teknoloji ile eş zamanlı gelişen yeni üretim tekniklerini ve kavramsal sorunları da gündeme getirmekte aynı zamanda bu süreç, sanat tarihi açısından süreç ve durum analizi bağlamında değerlendirilmektedir. Bu sebeple plastik sanatlarda dijital ya da teknolojik unsurları alternatif bir anlatım ve anlamlandırma olanağı açısından bu yöntemleri kullanan sanatçılar, düşünülenin aksine sadece genç kuşak çağdaş sanatçıları değildir. 1960'lı yıllardan beri sanatta geleneksel üretim araçlarının yanında teknoloji kullanılmaktadır. Bugün yeni medya veya dijital heykel diye adlandırılan ancak öncesinde video sanatçısı olarak bilinen Nam June Paik'in 1974 yılında yaptığı TV Buddha, bu anlamda belki de ilk akla gelen çalışmalar arasındadır (Şumnu, 2018, 17).

Şekil 1. Nam June Paik – TV Buda, 1974

<https://publicdelivery.org/nam-june-paik-tv-buddha/>

Özellikle plastik sanatlar alanında kurulan bu disiplinlerarası etkileşimin sonucu olarak ortaya çıkan geniş malzeme yelpazesi, çağdaş sanatçının ifade biçimini ve olanaklarını her açıdan güçlendirerek üretimlerde özgür ve özgün bir biçim dili ön plana çıkmaktadır. Disiplinlerarası uygulama ve üretimlerde birçok disiplinden bir araya gelen araştırmacılar/sanatçılar kendi disiplinlerinin yöntem ve bilgisini farklı bakış açıları çerçevesinde paylaşmaktadır (Çevik. 2018a, 120).

3. Çağdaş Heykel Sanatında Plastik Dil ve Alternatif Malzemeler:

Genel anlamda sanatta farklı malzeme kullanımının genel tanımı, pek çok farklı malzemenin üretimde bir araya gelerek sanat eserine eklenmesi olarak tanımlanabilir (Yücel, 2010, 56). Bu çerçeveden bakıldığında plastik sanatlarda, sanat dışı malzeme dolaşımına ilk olarak kolaj ve asamblaj tekniklerinin uygulandığı tuval resimleri ile kazandırılmıştır. Kolaj, “Sanat dışı malzemelerin (çizim ve boyamaya ek olarak resimsel öge olarak tuvale monte edilmesidir. Asamblaj tuval üzerine doğal ya da hazır malzemelerin parçalarından oluşturulan üç boyutlu olarak yerleştirilmesine de denir” (Keser, 2005, 189).

Çağdaş sanatta alternatif malzemelerin kullanımının bir yansıması veya sonucu olarak özellikle 20.yüzyılın başlarında temsile dayalı olan sanat anlayışından tümüyle ayrılarak kurgusal ve anlamsal boyutlarda bir devrim niteliği kazanan kübizmle yaygınlık kazanmıştır. Dönemin en önemli temsilcileri kuşkusuz Braque ve Picasso’ dur.

Şekil 2. Pablo Picasso, Gitar, 1912

<https://www.pablocicasso.org/guitar.jsp>

Bu iki sanatçı öncülerinden aldıkları ilhamı ardıllarına kattıkları teknik, kurgu, düşünce ve uygulama pratikleri bağlamında oldukça üst seviyelere çıkarmış birer öncü sanatçı niteliğini

taşımaktadırlar. Bu öncü nitelikli sanatçılar çalışmalarında gazete, kibrit çöpü, metal tozu, kül, kum taşı gibi daha önce bu alanda hiç kullanılmamış farklı malzemeleri kullanmışlardır.

Yılmaz'a göre Picasso kübizimde elde ettiği kazanımları heykele uygulayarak 20. yüzyıl heykelinin yeniden şekillenmesini sağlamıştır (Yılmaz, 2013, 94). Bu bağlamda, bilim ve teknoloji vb. alanlarda yaşanan gelişmeler birçok disiplinde olduğu gibi sanatı ve sanatçıyı da etkilediğini söylemek mümkündür. Bu açıdan değerlendirildiği zaman ülkemizde ve dünyada çağdaş heykel sanatçıları, yeni ifade olanakları ile alternatif malzemeleri plastik bir dil olarak çalışmalarında özgürce kullanmışlardır.

4. Sanatçı Okumaları:

Sanatçılar tarafından yapılan üretimler gerek malzeme ve teknik, gerek biçimsel gerekse kavramsal açıdan izleyicinin üzerinde etki bırakmaktadır. Sanatçı tarafından kurgulanan bu etki, mekânda izleyiciyi kuşatarak içine almaktadır. Bu sebeple mekânların, sanatçı tarafından yeniden organize edilerek yeni bir atmosfere büründürülmesi, 20. yüzyıl sanatında önemli bir yer edinmiştir (Çevik, 2018b, 59).

Bugünün sanatı, bir yandan küreselleşen dünyanın değişen öteki yüzünü ele alırken diğer yandan sınırların ortadan kalkması ile (politik/kimlik/kültür vs. gibi) söylemlerin önem kazandığı gerçek bir alanın da altını çizmektedir. Sanatçının arka bahçesi kavramsal anlamda giderek zenginleşmekte, bu sebeple de sanatçının malzeme ve mekânla yakalamış olduğu etkileşim giderek dönüşmektedir (Şenel, 2016, 51).

Çağdaş sanatta disiplinlerarası yaklaşımlarda heykel sanatının plastik dil olarak sorgulanması bakımından özellikle alternatif malzemelerinin kullanımı ve değişen sanat dinamikleri ekseninde Tomas Saraceno, Yayoi Kusama, Jean Dubuffet ve Server Demirtaş'ın seçilmiş yapıtları üzerinden okumalarla değerlendirilmiştir.

4.1.Tomas Saraceno:

Malzemenin tüm olanaklarını özgürce kullanan Arjantinli sanatçı Tomas Saraceno, Yörünge adlı eseri, Almanya'nın Düseldorf'daki Kzistandehaus Müzesi'nin orta alanında, 25 metre yüksekliğe sabitlenen ancak içine girildiğinde üç farklı yükseklikte bölümden oluşan kafes yapı, izleyici ve mekân arasındaki ilişkiyi yeniden ele almaktadır. Sanatçının düşünsel anlatım gücü ile oluşturulan bu atmosfer, içeride, içinde olma aynı zamanda bir şeyin dışında olma gibi kavramları sorgularken aynı zamanda izleyici sanatçı tarafından dış güç olarak kullanılır böylece mekân ve izleyici arasındaki iletişimi yeniden masaya yatırır.

Şekil 3. Tomas Saraceno, Yörünge, 2013

<https://www.archdaily.com/394622/in-orbit-installation-tomas-saraceno/51ca8408b3fc4bbe4e0000b4-in-orbit-installation-tomas-saraceno-image>

Bu çelik ağ sistemi ile oluşturulan mekânsızlık hissi, şeffaf ve yansıtıcı küreler ile izleyiciye yörüngede olduğu hissi verilmeye çalışılarak, izleyici-mekân ilişkisinin yarattığı görsellik ve deneyim ön plana çıkmıştır (Mengeş, 2015, 99).

Ağ katmanlarında yer alan Pvc küreler diğer katlarda gezen ziyaretçiler için farklı bir perspektif algısı yaratırken aynı zamanda ağ katmanlarını birbirinden ayırmaktadır. Saraceno'ya göre bu atmosferi fiziksel açıdan deneyimlenen yeni bir dijital coğrafya olarak tanımlamak mümkündür (<https://www.archdaily.com/394622/in-orbit-installation-tomas-saraceno&prev=search>). Varlıkları ile Saraceno'nun yaratmış olduğu bu atmosfere dahil olan izleyiciler bir anda Yörünge'nin bir parçası haline gelirler. İzleyicinin içinde bulunduğu süreçte dönüştüğü, farklılaştığı ve belli bir farkındalığa vardığı bu atmosfer dokunsal, görsel ve işitsel olarak izleyici belleğinde yeniden biçimlenir.

4.2.Yayoi Kusama:

Kendini herhangi bir disiplinle sınırlandırmayan sanatçı Yayoyi Kusama, baskiresim, seramik sinema, yerleştirme, performans, happening ve heykel gibi birçok alanda üretim yapmıştır (Kıran, 2013, 118). Aynı zamanda Kusama, üretimlerinde ayna, ışık, koltuk gibi birçok günlük nesneye yer vererek, yeniden şekillendirmiştir. Kusama özellikle çocukluğundan itibaren sanat hayatının yol haritasını belirleyen nokta/puantiye hassasiyeti bütün üretimlerinde kendini

gösterir. Ruhsal acılarının bir göstergesi olan puantiyerleri üretimlerinin merkezine alan Kusama, eleştirilenler tarafından çağdaş sanatın özü olarak tanımlanır (Keleşoğlu, 2019, 34).

Şekil 4.Yayoi Kusama, Akümülyasyon No. 1., 1962

<https://tr.pinterest.com/pin/405112928950851246/?lp=true>

Kusama'nın sanatında kilit rol oynayan puantiyeler 1960'ın başlarından itibaren heykel ve yerleştirmelerinde kendini göstermeye başlar. Üretimlerinde ısrarcı bir şekilde kullanmış olduğu puantiyeler, Akümülyasyon No. 1'de koltuk yüzeyinden yükselen fallus formlarına dönüşür. Birbirleri arkasına yatay ya da dikey olarak sıralanan, dokunan ve çarpışan bu yumuşak formlar hem kaosu hatırlatır hem de ritmik bir düzeni işaret eder. Bu puantiyeler, yer yer yüzeyden dikine yükselen organik formlara dönüşürken başka üretimlerinde ise yer yer yüzeyi kaplayarak mekânın kendisine dönüşür. Kusama üretimlerinin merkezine, çocukluk yıllarından itibaren görmeye başladığı nokta ve benekleri konumlandırırken resim, heykel ve yerleştirmelerini genel olarak cinsellik, kimlik ve beden gibi konuların çevresinde şekillenmektedir (<https://www.britannica.com/biography/Yayoi-Kusama>).

4.3.Jean Dubuffet:

Jean Dubuffet resim düzleminde gerçekleştirmiş olduğu yüzey araştırmalarını/boyamalarını heykel sanatının üç boyutluluk esası ile yeniden organize ederek özgün üretimler yapar. Dubuffet tarafından verilen bu koordinatlar, resim ve heykelin sınırlarında gezinerek farklı daha önce denenmemiş farklı malzeme ve teknikleri birbirinin içinde eritir. Dubuffet genel olarak, geleneksel heykel sanatının üç boyutluluğu ve geleneksel

resim sanatının temel öğelerinden biri olan rengi bir araya getirerek bahsi geçen iki disiplinin arasındaki sınırları ortadan kaldırır. Bu yaklaşımı Dubuffet'i resim yüzeyinden kopararak heykelle, heykelden de mimariye ulaştırır.

Onun çalışmaları ne Gerçeküstücülük, ne Dışavurumculuk, ne Dada'cılık, ne de Soyutlama sayılır, ama hepsinden de bir parça içerir. Dubuffet sanki resmi yeniden bulmak ister gibidir, bunun dışında bir şeyi umursamaz. Böylece biçimi olmayan soyutlamalarla alaycı ve kaba bir anlatım ve olgunlaşmamış çocuksu karalamalar arasında gider gelir (Genel Sanat Tarihi Ansiklopedisi'nden akt Uz, 2015, 373).

Dubuffet, Karşılama adlı üretiminde yer alan hacimsel yapıları boya ile bezeyerek gerçeküstü figürler elde eder.

Şekil 5. Jean Dubuffet, Karşılama, 1974

http://www.dubuffetfondation.com/oeuvre.php?quelle_oeuvre=13382&lang=en

Dubuffet'nin Karşılama adlı üretiminde, kabaca çizilen, biçimlendirilen, kesilen şekillendirilen ve renklendirilen biçimler, bir çocuğun yapmış olduğu çocuk resimler kadar saftır. Bu sebeple de Dubuffet'nin üretimlerinde sergilemiş olduğu bu samimi tavır, genel olarak sanatın ilkel kökenlerine dönüşü olarak nitelendirilir (Fineberg, 2014, 125).

4.4. Server Demirtaş:

Server Demirtaş bireysel duygu ve düşüncelerini, üretimlerinde yeni teknik ve buluşlar doğrultusunda istediği büyüklükte malzeme ve biçimsel formlar ile birçok disiplini bir araya getirir. Sanatçı tarafından heykellerinde ön plana yerleştirilen hareket biçimsel kaygılar ile bir araya getirilerek izleyiciyi çarpıcı bir şekilde etkiler. Öyle ki, Demirtaş heykele istediği duruş ve hareket edinimini kazandırdıktan sonra ortaya çıkan görsel hareketlilik, yeni bir gerçekliğe evrilir.

Şekil 6. Server Demirtaş, Kedi Yürüyüşü, 2019

(<https://bigumigu.com/haber/server-demirtas-in-kinetik-heykelleri/>)

Genellikle aynı ritim ve hareketlerle sınırlı tutularak kurgulanan heykeller sanatçının önerdiği izleyicinin durmasını istediği yerden anlam kazanır. Bu bir anlamda duvarda asılı duran resime sanatçısının koyduğu bakış mesafesine benzer bir anlatım şeklidir. Demirtaş, zaman mekan ve makinalaşma ekseninde varlıkla kurulan ilişki kalıplarını irdeler. Günümüzde insanlar makineleşirken makinelerde ironik bir biçimde insanileşmekte, bu sebeple de Demirtaş, birçok disiplininin bir araya getirilerek ortaya çıkardığı insan bedenine bürünen kinetik heykelleri ile bilinç ve duyarlılık (<https://bigumigu.com/haber/server-demirtas-in-kinetik-heykelleri/>) kavramlarının altını çizmektedir.

5. Sonuç ve Değerlendirmeler:

20. yüzyılda teknolojinin tahminlerin ve beklentilerin de ötesinde hızla gelişmesine paralel olarak sürekli gündemde tutulan nesnelere, farklı amaçlar ile hayatımıza girerek günlük/gündelik yaşantımızı kolaylaştırmayı amaçlarken, bir diğer yandan sanatta malzeme olma durumu haline de gelirler. İlk olarak Picasso ve Barok ile gündeme gelen bu nesnelere daha sonraları sanatın

malzeme yelpazesine eklenirken aynı zamanda konu bağlamında da sanatın gündemine de oturur. Sanatta üretimlerin uygulamaya dayalı olması onu teknolojiye giderek yakınlaştırmış, bu sebeple de sanatta malzeme ve üretim şekillerinin yeniden şekillenmesine neden olmuştur.

Değişen sanat anlayışlarına ve çağın yenilikçi düşünce yapısının koşullarına göre şekillenen sanatçı ve izleyici, disiplinler arası yaklaşımlar aracılığı ile bulunduğu dönemin dinamikleri çerçevesinde sürekli bir değişime maruz kalarak çağın nabzını yakalar.

Bu bağlamda heykel sanatı özellikle sanatsal yaratımda ifade aracı olarak 20. yüzyılda hızla hayatımıza giren günlük kullanım nesnelere ve alternatif malzemeler ile disiplinler arası sanat alanında kendine önemli bir yer edindiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

Akgün Açıkalm, Sibel. *Modern Kaygılar; 20. Yüzyıl Sanatında Hazır Nesne Kullanımı ve Tüketim Toplumuna Eleştirel Bir Bakış*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

Atakan, Nancy. *Sanatta Alternatif Arayışlar*, Editör ve Çevirmen: Zeynep Rona, İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları, 2008.

Çevik, Naile. Disiplinler Arası Etkileşimler Kapsamında Alternatif Malzemeler ve Seramik-Baskı Resim Yakınlaşmaları Üzerine Bireysel Uygulamalar, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, (22), (2018a): 111-132.

Çevik, Naile. Çağdaş Sanatlarda Mekânsal Sınırları-Sınırlılıkları Aşan Kurgusal Düzenlemeler, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (6), (78), (2018b): 49-60.

Fineberg, Jonathan. *1940' tan Günümüze Sanat Varlık Stratejileri*. İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları. 2014.

Keleşoğlu Meral. *Bezeme Ve Bezenen Kadın Figür Kurgusu*. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi. 2019.

Keser, Nimet. *Sanat Sözlüğü*, Ütopya Yayınevi. 2005.

Kıran, Hasan. "Puantiyeli Sonsuzluğun Obsesif sanatçısı: Yayoi Kusama", *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, Eskişehir: *Anadolu Üniversitesi Yayınları*, (4), (2013): 117-125.

Lynton, Norbert. *Modern Sanatın Öyküsü*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2015.

Mengeş, Ferahi. *Sanat Yapıtının Farklı Mekânlarda Anlam Problematikliği*, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. 2015.

- Özel S. Veysel. *Plastik Sanatlarda Disiplinlerarası Etkileşimler ve Seramik Sanatına Yansımaları*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir. 2007.
- Şenel, İpek. *Günümüz Sanatında Değişen Mekânsal Algılar ve Yeni Malzeme Estetiği*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir. 2016.
- Şumnu, Ece Akay. Heykelin Dijitalleşmesi ve Heykel Eğitimi İçindeki Yeri, *Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi 3. Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara (2018): 17-25.
- Uz, Nurbiye. Canlı Tablo Coucou Bazar Ve Jean Dubuffet 'nin Heykel Anlayışı. *Çukurova Üniversitesi 1. Uluslararası Sanat Araştırmaları Sempozyumu*, (2015): 371-378.
- Yılmaz, Mehmet. *Modernden Postmoderne Sanat*, Ütopya Sanat Dizisi, Ankara. (2013).
- Yücel, Meliha. *Açık Kamusal Mekânlarda Seramik Heykel Uygulamalarında Farklı Malzeme Kullanımı*, Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri. 2010.
- Url1: <https://www.archdaily.com/394622/in-orbit-installation-tomas-saraceno>.
- Url 2: <https://www.britannica.com/biography/Yayoi-Kusama>.
- Url 3: <https://bigumigu.com/haber/server-demirtas-in-kinetik-heykelleri/>.